

ВПЛИВ ЦЕРКОВНИХ ІНСТИТУЦІЙ НА ПРОЦЕСИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Кобетяк Тарас Романович

аспірант кафедри філософії та політології,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Соколовський Олег Леонідович

д-р. філос. наук, професор, професор кафедри філософії та політології
Україна

В останні роки євроінтеграційні процеси в Україні набули особливого значення, ставши одним із пріоритетних напрямів державної політики. Прагнення до європейської спільноти виходить за межі суто економічних та політичних реформ, охоплюючи також культурний, соціальний і духовний виміри. У цьому контексті важливу роль відіграють релігійні інституції, які не лише формують моральні та етичні цінності, але й здатні впливати на суспільну єдність і національну ідентичність. Українська церква, як історично вагомий соціальний інститут, стала важливим учасником процесів, що сприяють утвердженню європейських цінностей. Зокрема, цей вплив став особливо помітним після 2013-2014 рр.

Хоча не всі дослідники розглядають релігію як основоположний фактор подій Євромайдану, її роль у цих процесах не можна ігнорувати. Релігійні інституції та духовні лідери були не лише спостерігачами, але й активними учасниками, надаючи моральну підтримку, об'єднуючи людей та сприяючи зміцненню спільних цінностей. Їхній вплив проявлявся через підтримку протестувальників, організацію молитов, а також як символ єдності та моральної стійкості. Зв'язок між релігійними інституціями та подіями тих років детально висвітлений у виданні «Майдан і Церква» під редакцією Л. Филипович і О. Горкуші [1], що дає глибоке уявлення про значення церкви в суспільно-політичних процесах.

Аналізуючи офіційну позицію основних церковних конфесій щодо подій 2014 року, можна помітити, що вона залежала від положення і підходів кожної деномінації. Наприклад, УПЦ, яка хоч і не мала офіційного статусу державної церкви, фактично розглядалася як така, дотримувалася обережної нейтральної позиції. Її акценти були

спрямовані на засудження насильства, без прямої підтримки протестувальників чи влади. Водночас окремі представники УПЦ демонстрували підтримку євроінтеграційного курсу. Зокрема, це проявилось у зверненні 25 священників УПЦ від 10 грудня 2013 року [5], де вони висловилися на підтримку інтеграції з Європою, наголошуючи на спільності християнських цінностей, що лежать в основі європейської спільноти.

Водночас, УПЦ КП зайняла більш активну позицію, відкрито підтримуючи протестні події. Зокрема, патріарх Філарет (Денисенко) благословив духовенство на участь, що мало на меті здобути підтримку громадянського суспільства та створити сприятливі умови для розвитку церкви. Схожу позицію зайняла УГКЦ. Це підтверджують слова предстоятеля УГКЦ митрополита Святослава (Шевчука), котрий зазначає, що лист Міністерства культури України від 03.01.2014 р. (№ 1/3/13-14) за підписом Т. Кохана, в якому УГКЦ звинувачували в порушенні законодавства про свободу совісті та діяльність релігійних організацій, був спробою тиску на церкву [2]. У документі йшлося про можливість відкликання реєстрації церкви через її активну участь у протестах.

Успіх Майдану сприяв не лише поваленню режиму Януковича та організації демократичних виборів, а й зміцненню національного дискурсу, де ідеї націоналізму стали домінуючими у публічній сфері. Однією з важливих цілей стало питання створення Помісної української православної церкви, що активно пропагували патріарх Філарет та УПЦ КП, сподіваючись на здобуття канонічного статусу у православному світі. «Фактично процес, який ми зараз розпочали, нагадує процес європейської інтеграції України», – зазначав патріарх Філарет, підкреслюючи важливість формування незалежної церкви для національної самобутності, а також її роль як складової європейських цінностей, що передбачають свободу релігії, автономію духовних практик та відокремлення церкви від держави.

Отримання Томосу про автокефалію 6 січня 2019 р. стало не просто історичною і канонічною справедливістю [4, с. 408], оскільки Україна є однією з найбільших православних держав світу, але й поклато початок подоланню впливу зовнішніх сил, зокрема московського патріархату. Ця подія має важливе значення для забезпечення духовної незалежності, що є одним із ключових критеріїв для європейського співтовариства. Однак здобуття Томосу не є кінцевою метою. Подальше об'єднання церков та

формування сильної, єдиної Помісної церкви має сприяти зміцненню національної і духовної незалежності України. Релігія має бути важливим соціальним інтегратором, який консолідує суспільство через систему цінностей та етичних настанов. Як зазначає український релігієзнавець, проф. В. Докаш, «функціонування та активізація соціальної діяльності Церков як гаранта суспільної єдності можливі завдяки встановленню продуктивних форм комунікації та співпраці між ними» [3, с. 120-125].

Таким чином, релігія відіграла важливу роль у процесі євроінтеграції України, адже є потужним соціокультурним феноменом, що формує колективну свідомість та впливає на цінності суспільства. Цей вплив особливо проявився під час подій Євромайдану, коли релігійні деномінації не лише стали психологічною опорою для великої кількості протестувальників, але й виступали з офіційними заявами, що сприяли мобілізації національної свідомості. Важливим кроком стало отримання Томосу про автокефалію, що є кроком до зміцнення національної незалежності і безпеки, а також підтримує євроінтеграційні прагнення країни. Втім, для подальшого розвитку важливо рухатися в напрямку створення сильної і єдиної Помісної церкви, оскільки це не тільки дозволить знизити зовнішні впливи, зокрема з боку Росії, але й посилить інтеграцію України в європейське співтовариство, де духовна незалежність є одним із ключових критеріїв. Однак усі ці процеси повинні здійснюватися з обов'язковим дотриманням європейських стандартів, що гарантують свободу віросповідання, толерантність і свободу совісті – цінності, які лежать в основі європейської ідеї та є запорукою стабільного та мирного розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Майдан і Церква. – Хроніка подій та експертна оцінка. За ред. Л. Филипович та О. Горкуші. – К.: Самміт-Книга, 2014.
2. Заява Глави УГКЦ з приводу листа Міністерства культури України щодо підстав для припинення діяльності релігійних організацій. УГКЦ Святослав, Верховний Архієпископ Києво-Галицький, Глава Української Греко-Католицької Церкви. URL: <https://docs.ugcc.ua/1313/> (дата звернення: 21.12.2024).
4. Докаш В. Міжрелігійний діалог як фактор суспільної свідомості. *Релігія та соціум*. № 2 (4). 2010. С. 120–125.
5. Кобетяк А. Р. Релігійна політика України на шляху формування Помісної православної церкви: монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дім «БукДрук»», 2022. 484 с.
6. Перемагай зло добром – звернення священнослужителів 10.12.2013 р. URL: <http://www.kiev-orthodox.org/site/events/4963/> (дата звернення: 21.12.2024).